MARIA-MAGDALENA JIANU

ALTE REALIZĂRI ALE RELAȚIEI SINTACTICE DE COORDONARE. COORDONAREA CUMULATIVĂ ŞI CEA NEGATIVĂ

1. Deşi recunoscută şi admisă atât în studiile de lingvistică românească, cât şi în lucrările de gramatică străine, relația de coordonare nu este abordată unitar din punctul de vedere al criteriilor de identificare. Faptul a determinat subcategorizarea ei în mai multe tipuri, al căror număr oscilează.

În afară de coordonarea copulativă, adversativă, conclusivă şi disjunctivă, acceptate, cu unele rezerve, se opinează în favoarea existenței unor relații de coordonare alternativă, opozitivă, cauzală, de succesiune, apozitivă, considerate fie ca valori emfatice ale celor tradiționale, fie ca tipuri specifice.

Coordonarea copulativă se stabileşte între unitățile sintactice a căror informație semantică se asociază, fapt indicat formal prin relatorii coordonatori copulativi (*şi, iar, de*)[1] sau prin juxtapunerea asociată cu pauza şi intonația. Termenii coordonați copulativ admit, în general, permutabilitatea şi omisiunea, în condițiile respectării ordinii de succesiune a termenilor şi ale menținerii relației prin cel puțin două unități sintactice.

În exemplul: „Ei au cântat din buciume şi strune / Câte o rugăciune" (T. Arghezi, *Versuri*, p. 120), unitățile sintactice coordonate copulativ – *din buciume*, (*din*) *strune* – sunt interschimbabile, datorită posibilității de asociere prin informația lor semantică; omisiunea uneia dintre ele (*Ei au cântat din buciume* Ø) anulează relația, care presupune, în mod necesar, doi termeni. Pe scala nivelurilor unităților sintactice, relația de coordonare asociază intrapropozițional informația semantică a două sau mai multe părți de propoziție cu aceeaşi importanță. Exemplu: „Lelea cu coadele lungi / *Şi* cu strungăreața-n dinți" (G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare,* I, p. 302).

Relatemele coordonatoare copulative articulează sensul asociativ a două propoziții cu importanță egală şi la nivel intrafrastic. Exemplu:

„Atunce să naşte păcatul de carele sângur domnul Hristos grăieşte *de* zice […]" (Varlaam, *Opere,* p. 201).

[1] Teiuş, în *Coordonarea*, p. 108, include în clasa conectivelor copulative şi conjuncția *dar,* argumentând cu texte regionale, în care însă conjuncția are conotație adversativă: „N-am lepădat haina, *da*' nici lacătul"; I. N. Bâtea, în *Construcții,* p. 113-123, admite la subclasa conjuncțiilor copulative şi relatemele *fie, sau, ori*, sub denumirea de pseudodisjunctive copulative. Această idee este reluarea unui punct de vedere mai vechi al autorului, exprimat în *Statutul,* p. 205-211.

DACOROMANIA, serie nouă, IX – X, 2004 – 2005, Cluj-Napoca, p. 259-266

La nivel intratextual, relaţia de coordonare copulativă asociază informaţia semantică a propoziţiilor principale ale secvenţelor-frază şi, de aici, informaţia semantică a predicatelor acestora. Exemplu:

„*Şi* plângi … *Şi* pe urmă iar plângi … *Şi* din nou se schimonoseşte faţa” (M. Preda, M., II, p. 93).

Acelaşi rol semantic îl îndeplineşte, în structura intrafrastică, şi conjuncţia *de*[2], factor coordonator specific variantei arhaice a limbii române şi limbajului popular. Omonimia dintre *de* coordonator şi *de* subordonator se dezambiguizează prin supralicitarea criteriului conţinutului unităţilor sintactice intrate în raport. În exemplul: „Corb, corbişor, du-te la ăl izvor *de*-ţi moaie aripioarele-n apă” (Ispirescu, *Opere*), conjuncţia *de* asociază informaţia semantică a predicatelor celor două propoziţii, realizate prin verbe la acelaşi mod. Comutarea relatorului *de* se poate realiza numai cu conjuncţia copulativă *şi* (*... du-te la izvor şi-ţi moaie ...*), în virtutea menţinerii sensului specific al relaţiei de coordonare copulativă. Comutarea aceluiaşi jonctiv cu conjuncţia subordonatoare *să* are repercusiuni nu numai în privinţa categoriei gramaticale a modului verbului următor (*... du-te la ăl izvor să-ţi moi...*), ci şi în conţinutul relaţiei sintactice, prin posibilitatea omisiunii propoziţiei a doua, devenită astfel secundară. În cazul textelor aparţinând stilului beletristic sau popular, dat fiind faptul că rolul primordial revine funcţiilor expresivă şi poetică, norma literară nu mai modelează discursul, asigurând libertatea de selecţie a mediatorilor relaţiilor sintactice. Omonimia dintre conjuncţia *de – coordonatoare sau subordonatoare* – se explică prin devierea de la modelul supraindividual şi deplasarea în ceea ce se numeşte uzaj al normei.

Solidaritatea conţinut – formă în realizarea relaţiei de coordonare copulativă este, uneori, nonmanifestă, dacă avem în vedere includerea în clasa relatorilor copulativi a conjuncţiilor necorelative (*precum şi, împreună cu, şi cu, cu*) sau corelative (*atât ... cât şi, nu numai ... cât şi / ba şi / dar şi / ba mai şi, nu numai că ... dar şi / dar*). Relaţia sintactică realizată prin aceste conective a fost asimilată fie la relaţia de coordonare copulativă[3], fie la relaţia de subordonare[4]. Având în vedere informaţia semantică a unor unităţi sintactice coordonate, ca în exemplul: „Poet al Italiei, *dar şi* al omenirii întregi […], va fi proslăvit cu drept de Italia întreagă” („Gândirea”, 1938, nr. 12, p. 209), se remarcă faptul că termenii concatenaţi nu se mai asociază, ci se însumează în varianta cumulului semantic. Omisiunea conjuncţiei *dar – Poet al Italiei Ø şi al omenirii –* duce, prin conţinutul nou actualizat, la relaţia de coordonare copulativă, însă, în contextul dat, *şi* este adverb,

[2] Vezi Drăganu, *Conjuncţiile*, p. 226, unde autorul, argumentând textual, evidenţiază valoarea coordonatoare copulativă a lui *de*; Iordan, LRC, p. 691; Graur, în *Pentru o sintaxă*, opinează pentru valoarea finală a conjuncţiei *de*.

[3] GLR, II, p. 215; Draşoveanu, *Coordonarea,* p. 302-303; Goldiş, *Observaţii*, p. 89-96; Guţu Romalo, *Sintaxa,* p. 43; Dumistrăcel, *Influenţa*, p. 86; Mihăescu, *Aspecte*, p. 131; Teiuş, *Coordonarea*, p. 108; Irimia, *Sintaxa*, p. 229.

[4] Ciobanu, *Cumulul şi excepţia*, p. 385; Craşoveanu, *Sunt circumstanţiale*, p. 147, 155.

substituibil prin *chiar* (…dar chiar al omenirii…). De asemenea, omisiunea lui *şi* impune o relaţie sintactică de adversitate – *Poet al Italiei, dar Ø al omenirii…* –, ceea ce nu corespunde logicii interne a enunţului. Aşadar, niciunul dintre cele două elemente nu este purtătorul exclusiv al relaţiei sintactice[5], fapt care le demonstrează coeziunea şi statutul de relateme coordonatoare.

Conţinutul global de cumulativitate se verifică şi în cazul conectivelor corelative (*nu numai ... ci / dar / ba* (*mai*) *şi, atât ... cât şi*). În exemplul: *Mi-a dat nu numai mobila, ci şi maşina*, omisiunea celor două adverbe, *numai* şi *şi,* modifică, din punctul de vedere al informaţiei semantice, relaţia dintre cele două unităţi, implicate, în urma operaţiilor de omisiune, într-un raport adversativ – *Mi-a dat nu mobila, ci maşina*. Rolul adverbelor *numai* şi *şi* în menţinerea informaţiei semantice a celor două unităţi relaţionate este un argument în favoarea statutului lor de conjuncţii corelative; elementele de esenţă care generează resemantizarea conjuncţiilor *dar* şi *ci* sunt adverbele *numai* şi *şi*. Comutabilitatea lor cu zero validează mai precis coeziunea, ca în cazul conjuncţiilor corelative. Dacă adverbul *nu* este, în cazul relaţiei de coordonare opozitivă, corelativul conjuncţiei *ci*, adverbele *numai* şi *şi* nu pot fi considerate exterioare joncţiunii[6], deoarece raportul nu este, în cazul de faţă, de adversitate. Într-o ipostază controversată se află şi unităţile sintactice coordonate prin relatorii *precum şi*, *împreună cu*, *şi cu*, *cu*, la care se are în vedere, pe de o parte, informaţia semantică, iar pe de altă parte calitatea acestor conective – de conjuncţii coordonatoare sau de prepoziţii. În exemplul *Permisul de conducere şi cu buletinul să fie predate mâine*, comutabilitatea succesivă cu zero a celor două elemente – *şi / cu* (*Permisul de conducere şi Ø buletinul / Permisul de conducere Ø cu buletinul*) – translează spre relaţia de coordonare copulativă, asociind informaţia semantică a termenilor relaţionaţi; raportându-ne însă la sensul general al contextului, intenţia este de cumulare a conţinuturilor lor semantice, ceea ce face indispensabilă coocurenţa acestora. Funcţionarea exclusiv intrapropoziţională a acestor relatori nu este un argument viabil al validării lor drept prepoziţii. Spre deosebire de prepoziţii, aceste conective pot însoţi fiecare dintre cele două unităţi sintactice în condiţiile interschimbabilităţii. În exemplul *Tata cu mama suferă de stomac,* conectivul *cu* este substituibil prin *şi* sau poate exista în variaţie liberă cu pauza şi intonaţia (aceeaşi posibilitate există în cazul relatorilor *precum şi, împreună cu, şi cu*, cu statut de conjuncţii coordonatoare, dar care, de asemenea, nu au existenţă

[5] Vezi Draşoveanu, *Teze*, p. 236, unde autorul consideră ca purtătoare exclusive ale relaţiei de coordonare conjuncţiile *ci* şi *dar*. În asemenea contexte lingvistice, în care *şi* este ocurent cu conective coordonatoare, împreună cu care formează o unitate (relevantă ca formă pentru tipul de relaţie sintactică), opinăm în favoarea statutului său de adverb de emfază (pentru alte puncte de vedere, vezi Ciompec, *Morfosintaxa*, p. 22, în care autoarea îl include în clasa semiadverbelor. Irimia, GLR, p. 296, integrează adverbul *şi*, ocurent în aceste poziţii, în categoria modalizatorilor emfatici, „subliniind identitatea cu sine însuşi a unui obiect").

[6] Draşoveanu, *Teze*, p. 237.

interpropoziţională). Aceste aspecte stau în legătură cu caracterul neunitar al oricărei limbi istorice, care se prezintă ca un complex autoreglabil, în măsura în care „reglarea" operează şi la nivelul ramificaţiilor uzajului. În acest caz, considerăm că microsistemul relatorilor româneşti ar trebui revizuit în privinţa caracterului riguros impus conectivelor coordonatoare[7], prin luarea în considerare a uzajului normei, cuprinzând relatori cu distribuţie (*atât*) intra-, (*cât*) şi interpropoziţională.

Identificarea statutului coordonator (conjuncţional) sau subordonator (prepoziţional) al conectivelor *precum şi, împreună cu, şi cu, cu* se realizează prin urmărirea acordului şi a importanţei unităţilor sintactice prefaţate de acestea în cadrul nivelului căruia aparţin. Acordul la singular şi posibilitatea omisiunii celui de-al doilea termen (*Tata împreună cu mama citeşte ziarul / Tata Ø citeşte ziarul*) fenomenalizează aceste conective ca prepoziţii[8].

În situaţia unităţilor sintactice relaţionate prin conectivele *nu numai că ... ci şi / dar / dar şi / ba şi / ba mai şi* se au în vedere nu atât sensurile informaţiei lexicale, cât, mai ales, statutul morfologic al relatorilor. În exemplul: *Nu numai că nu făcea nici un spirit dar era mişcat când noi arătam interes bolnavului* (Camil Petrescu, *Ultima noapte,* p. 50), omisiunea corelativului *nu numai că* afectează informaţia semantică a relaţiei sintactice, indicând, contrar sensului general, o relaţie de adversitate. Regimul subordonator al conjuncţiei *că*, reclamând o anterioritate predicaţională, ar demonstra reducerea unui raport de subordonare la unul de coordonare: *Nu numai că nu făcea nici un spirit, dar era mişcat* … / Nu se părea *numai că nu făcea nici un spirit, dar era mişcat*. Având în vedere că, în structura de adâncime, construcţia *nu numai că* nu îşi păstrează coeziunea, admitem că nu poate fi asimilată de clasa relatorilor coordonatori, datorită distribuţiei subordonatoare a lui *că.*

Echivocurile generate de informaţia semantică a termenilor relaţionaţi fac dificilă ordonarea relatemelor într-un microsistem riguros articulat. În exemplul: „*Atât* oratorul, *cât şi* retorul *şi* limbutul au darul vorbirii" (T. Maiorescu, *Opere,* p. 164), unităţile sintactice relaţionate[9] au aceeaşi importanţă în cadrul nivelului intrapropoziţional, aspect motivat de acordul la plural cu predicatul. În linii generale, acelaşi conţinut semantic cumulativ se poate exprima şi prin contextul: *Pe lângă că nu este atent, mai şi contestă valoarea operei*, în care unităţile relaţionate au importanţă redusă, prima dintre ele, care facilitează conotaţia cumulativă (*Pe lângă că nu este atent*), admiţând comutabilitatea cu zero. În planul formei, distincţiile continuă, relaţia de subordonare fiind concretizată prin relatorul *pe lângă că*, al cărui ultim element component are o unică arie de distribuţie –

[7] Iordan, Robu, LRC, p. 526: „*Precum şi* leagă numai propoziţii subordonate sau părţi de propoziţie", „*Şi cu* leagă părţi de propoziţie, o parte de propoziţie subordonată de acelaşi tip sau două propoziţii subordonate în relaţia sociativă sau instrumentală".

[8] Săteanu, *Subiect sau complement*, p. 113-121.

[9] Mioara Avram, *Evoluţia*, p. 202-209.

subordonatoare. Având în vedere conţinutul noţional cumulativ al unităţilor sintactice relaţionate prin conectivele *precum şi, şi cu, împreună cu, atât .... cât şi, nu numai ... ci şi / ba şi / dar şi /ba mai şi*, importanţa egală a termenilor conexaţi în cadrul nivelului căruia aparţin, considerăm că este oportun a se distinge această relaţie sintactică de cea de coordonare copulativă şi a se organiza într-un tip aparte, ca relaţie de coordonare cumulativă.

În cadrul nivelurilor sintactice, relaţia de coordonare cumulativă se instituie: a) intrapropoziţional. Exemplu: „Cele de felul întâi se numesc urbane, chiar când clădirile pentru care servituţile sunt instituite se vor afla *nu numai* în oraş, *dar* şi la ţară". *Codul civil,* p. 62); b) intrafrastic. Exemplu: „…ăsta *nu numai* nu recunoştea pe nimeni, *dar* chiar zăcea" (M. Preda, *Moromeţii*, II, p. 81).

Din punct de vedere logic, relaţia de coordonare copulativă – relaţie de asociere a două sau mai multe unităţi sintactice – presupune afirmarea unor realităţi obiective. Încadrarea la acest tip de relaţie sintactică a termenilor concatenaţi prin relatorii *nici ... nici* nu este validă[10]. În privinţa informaţiei semantice, unităţile sintactice conexate prin *nici ... nici* se neagă reciproc, nici unul din termeni nefiind compatibil cu contextul. În exemplul *Nu am nici sentimentul trecutului, nici al viitorului, iar prezentul îmi pare o otravă* (E. Cioran, *Pe culmile,* p. 76), relaţia de negaţie reciprocă se realizează prin adverbele *nu* şi *nici*, factori necesari pentru exprimarea în limba română literară a categoriei logice a negaţiei. Dublarea adverbului *nici* facilitează transformarea logică a negaţiei în afirmaţie: *Am şi sentimentul trecutului şi al viitorului*, actualizând relatemele substituite (*nici … nici*) ca purtătoare concrete ale relaţiei de coordonare, la care se asociază pauza şi intonaţia. Eşantioanele de limbă veche revelează, însă, că reluarea negaţiei a fost un proces câştigat în timp şi că, paradoxal, nu forma negativă a verbului era necesară, ci adverbul negativ *nici.*

Exemple: „Au dzis Buhuş vistiernicul […] *nice* să se gândească măriia-ta c-au venit cu vreun rău" (Miron Costin, LTM, p. 75);

„…însă prin taina care acmu în inimile noastre ascunsă stă, *nici* Lupul, *nici* altă jiganie ştire să aibă" (Cantemir, O IV, p. 111).

Absenţa adverbului negativ *nu* la forma verbului exprimă faza aprioricǎ a normei, aspectul uzual al limbajului, lipsit, iniţial, de coerciţia regulilor supraindividuale. În cazul textelor folclorice, frecventa eludare a formei negative a verbului va fi, dimpotrivă, o abatere de la normă, realizarea efectivă a acesteia prin variabilele contextuale ale uzajului[11]. Exemplu: „Voi să vă duceţi la jidane / Că acestea / Nici-s botezate / Nici-s încreştinate" (G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare,* II, p. 40). În virtutea categoriei logice a negaţiei, termenii coordonaţi prin relatorii *nici ... nici* sunt reciproc şi succesiv incompatibili cu contextul. În baza acestei succesiuni, acordul se realizează la singular, cu fiecare dintre cele două unităţi (*Nici mama, nici tata nu m-a certat / Nici mama nu m-a certat, nici tata nu*

[10] GLR, I, 1963, p. 387; Iordan, Robu, LRC, p. 525; Dimitriu, GES, p. 128; Irimia, *Sintaxa,* p. 229; Mioara Avram, GPT, p. 222.

[11] Coşeriu, *Teoria*, p. 124.

m-a certat), iar relația se exprimă redundant, prin conectivele *nici…nici*, ori prin corelativele în structura cărora intră adverbul *nici – nu numai… dar nici/însă nici –,* la care se asociază pauza și intonația.

2. În ceea ce privește unitățile sintactice concatenate prin corelativele *nu numai că* (*să*) *… dar nici nu,* considerăm că regimul subordonator al lui *că* (*să*), presupunând o anterioritate predicațională, indică, de fapt, suprimarea unei relații de subordonare și transformarea într-o relație de coordonare. În structura de adâncime a enunțului *Nu numai că este indiferent, dar nici nu face eforturi de a părea altfel*, construcția *nu numai că* nu își păstrează coeziunea, impunând inserția unui verb predicativ (*nu se spune numai că*). În limitele acestui raționament, opinăm pentru excluderea sa de la clasa relatorilor coordonatori.

Relația indisolubilă dintre conectivul *nici* și adverbul negativ *nu* a generat interpretarea structurii *nici ... nici* sau *nu ... nici* ca morfem gramatical discontinuu[12] sau includerea în clasa relatorilor a negației *nu*[13]. Coeziunea dintre conectivul *nici* și adverbul *nu*, impusă de norma limbii literare, este expresia unei locuțiuni conjuncționale relative. Însă adverbul *nu* nu poate fi asimilat la microsistemul relatorilor, deoarece, *mutatis mutandis,* și forma afirmativă a verbului ar fi un posibil conectiv, realizat prin morfemul zero, ceea ce este, factual, o eroare de demonstrație.

Pentru concretizarea acestui tip de relație sintactică, elementul distinctiv și necesar este relatorul *nici*, reluat la fiecare dintre termenii coordonați, și nu adverbul *nu* (cum s-a văzut în textul de limbă veche sau folcloric). În exemplul: „[…]când va veni ea la căpătâiul nostru […] nu vom fi *nici* mirați, *nici* speriați” (M. Preda, M. II, p. 134), omisiunea conectivului *nici* nu are repercusiuni asupra formei negative verbale (*nu vom fi mirați, speriați*), ci asupra formei relației sintactice, realizate numai prin pauza asociată cu intonația. Statutul de relator al lui *nici* nu poate fi contestat[14], datorită coocurenței unei conjuncții coordonatoare. În exemplul: *El nu este nici prost și nici credincios*, conjuncția coordonatoare *și* asociază informația semantică a două unități sintactice negate, relația sintactică fiind de coordonare copulativă. Omisiunea conjuncției *și* transferă asupra lui *nici* (prezent la ambii termeni) calitatea de element relațional, relația sintactică exprimându-se redundant și prin pauză și intonație: *El nu este nici prost, nici credincios*. Dacă adverbul *nici* impune restricția de compatibilitate numai unui termen, nu se constituie ca relator coordonator, deoarece nu se satisface condiția coordonării – concatenarea a cel puțin două unități sintactice (exemplu: *Nici băiatul nu este grozav*). Ocurența conectivului *nici* numai la al doilea termen al relației sintactice se situează tot în limitele coordonării negative, datorită adverbului *nu* din structura verbului, perechea conjuncțională *nici* la primul termen fiind implicită: *Acum nu era vorba de el, nici de prietenii lui.*

---

[12] Harris, *Grammaire*, p. 166, 182, 208.
[13] Enescu, *Analiza*, p. 821-830.
[14] Drașoveanu, *Observații*, p. 28-30.

Admiţând, ca argumente ale disertaţiei despre relaţia sintactică, aflată, aici, în atenţie, realizarea ei prin relatorii *nici... nici, nu numai ... dar nici / însă nici*, conexe cu pauza şi intonaţia, precum şi informaţia semantică negativă a unităţilor sintactice relaţionate, considerăm oportună excluderea acesteia de la tipul de coordonare copulativă şi constituirea unui tip special – relaţia de coordonare negativă. În nexurile sintactice, relaţia de coordonare negativă apare intrapropoziţional – „Nimic nu mai vreau / Nu mai ştiu ce este / *Nici* bine, *nici* rău" (Anghel, Iosif, *Traduceri*, p. 301) şi intrafrastic – „Noi nu mai suntem nici prieteni, nici duşmani, nu ne mai declarăm război, *nici* nu ne mai împăcăm" (Anghel, *În grădină,* p. 68).

BIBLIOGRAFIE

Mioara Avram, *Evoluţia* = Mioara Avram, *Evoluţia subordonării circumstanţiale cu elemente conjuncţionale în limba română,* Bucureşti, Editura Academiei, 1960.

Mioara Avram, GPT = Mioara Avram, *Gramatica pentru toţi,* Bucureşti, Editura Academiei, 1986.

Bâtea, *Statutul* = I. N. Bâtea, *Statutul categorial al lui **fie** corelativ*, în LR, XXXVII, 1988, nr. 3, p. 205-211.

Bâtea, *Construcţii* = I. N. Bâtea, *Construcţii pseudodisjunctive copulative. Prezentare generală,* în LR, XXXIV, 1985, nr. 2, p. 113-123.

Ciobanu, *Cumulul şi excepţia* = Fulvia Ciobanu, *Cu privire la construcţiile care exprimă cumulul şi excepţia*, în LR, XI, 1962, nr. 4, p. 375- 386.

Ciompec, *Morfosintaxa* = Georgeta Ciompec, *Morfosintaxa adverbului românesc. Sincronie şi diacronie*, Bucureşti, ESE, 1985.

Coseriu, *Teoria* = Eugenio Coseriu, *Teoria del lenguaje y lingüistica general. Cinco estudios*, Madrid, Gredos, 1973[3].

Craşoveanu, *Sunt circumstanţiale* = D. Craşoveanu, *Sunt circumstanţiale complementul opoziţional, cumulativ şi de excepţie, precum şi subordonatele corespunzătoare?,* în LR, XVIII, 1969, nr. 2, p. 147-155.

Dimitriu, GES = C. Dimitriu, *Gramatica limbii române explicată. Sintaxa*, Iaşi, Editura Junimea, 1982.

Dimitriu, *Tratat* = C. Dimitriu, *Tratat de gramatică a limbii române. Morfologia*, Iaşi, Institutul European, 1999.

Draşoveanu, *Observaţii* = D. D. Draşoveanu, *Observaţii asupra cuvintelor relaţionale*, în CL, XIII, 1968, nr. 1, p. 19-32.

Draşoveanu, *Coordonarea* = D. D. Draşoveanu, *Coordonarea la nivel de propoziţie sau la nivel de frază*, în LR, XIX, 1970, nr. 4, p. 302 ş. u.

Draşoveanu, *Teze* = D. D. Draşoveanu, *Teze şi antiteze în sintaxa limbii române,* Cluj, Editura Clusium, 1997.

Drăganu, *Conjuncţiile* = Nicolae Drăganu, *Conjuncţiile* **de** *şi* ***dacă*** (*Un capitol de sintaxă românească*), în DR, III, 1922-1923, p. 251-284.

Dumistrăcel, *Influenţa* = S. Dumistrăcel, *Influenţa limbii literare asupra graiurilor dacoromâne. Fonetica neologismului*, 1978.

Enescu, *Analiza* = Gh. Enescu, *Analiza logică a conjuncţiilor în limba română*.

Goldiş, *Observaţii* = Ana Goldiş, *Observaţii în legătură cu construcţiile calchiate franceze în cadrul raportului de coordonare*, în AUB, XIX, 1970, nr. 2, p. 89-96.

GLR = *Gramatica limbii române,* vol. I, II, Bucureşti, Editura Academiei Române, 1966.

Graur, *Pentru o sintaxă* = Al. Graur, *Pentru o sintaxă a propozițiilor principale*, în *Studii de gramatică,* I, 1956, București, Editura Academiei.
Guțu Romalo, *Sintaxa* = Valeria Guțu Romalo, *Sintaxa limbii române. Probleme și interpretări,* București, EDP, 1973.
Harris, *Grammaire* = Zellig S. Harris, *Grammaire transformationnelle du francaise,* Paris, 1968.
Iordan, LRC = I. Iordan, *Limba română contemporană*, București, Editura Ministerului Învățământului, 1956.
Iordan, Robu, LRC = I. Iordan, Vl. Robu, *Limba română contemporană,* București, EDP, 1978.
Irimia*, Sintaxa* = D. Irimia, *Structura gramaticală a limbii române. Sintaxa*, Iași, Editura Junimea, 1983.
Irimia, GLR = D. Irimia, *Gramatica limbii române*, Iași, Editura Polirom, 1997.
Mihăescu, *Aspecte* = N. Mihăescu, *Aspecte lexicale și gramaticale ale românei literare*, București, 1978.
Săteanu, *Subiect sau complement* = C. Săteanu, *Subiect sau complement sociativ?,* în ȘtUBB, IX, 1964, nr. 1.
Teiuș, *Coordonarea* = Sabina Teiuș, *Coordonarea în vorbirea populară,* București, EȘE, 1980 ().

IZVOARE

Anghel, *În grădină* = D. Anghel, *În grădină*, București, Ed. Tineretului, 1963.
Anghel, Iosif, *Traduceri* = D. Anghel, Șt. O. Iosif, *Traduceri din Paul Verlaine*, București, BPT, 1903.
Arghezi, *Versuri* = T. Arghezi, *Versuri*, București, Editura Minerva, 1980.
Cantemir, O IV = Cantemir, *Opere* = D. Cantemir, *Opere, IV*, București, Editura Academiei, 1973.
Cioran, *Pe culmile* = E. Cioran, *Pe culmile disperării*, București, Editura Humanitas, 1990.
*** *Codul civil*, București, Ministerul Justiției, 1981.
Miron Costin, LTM = Miron Costin, *Letopisețul Tării Moldovei*, București, Editura Minerva, 1979.
Ispirescu, *Opere* = P. Ispirescu, *Opere*, București, Editura pentru Literatură, 1979.
Maiorescu, *Opere* = T. Maiorescu, *Opere*, București, Editura Minerva, 1978.
Camil Petrescu, *Ultima noapte* = Camil Petrescu, *Ultima noapte de dragoste, întâia noapte de război*, București, Editura Minerva, 1984.
Preda, M. II = M. Preda, *Marele singuratic, II*, București, Editura Minerva, 1978.
Preda, *Moromeții* = M. Preda, *Moromeții,* vol. II, București, Editura de Stat pentru Literatură și Artă, 1967.
G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare* = G. Dem. Teodorescu, *Poezii populare române*, I, II, București, Editura Minerva, 1982.
Varlaam, Opere = Varlaam, *Opere. Răspunsul împotriva catihismului calvinesc*, București, Editura Minerva, 1984.
Gh. Trandafir, *Probleme controversate de gramatică a limbii române actuale,* Craiova, București, Editura Scrisul Românesc, 1982.
E. Vasiliu, Golopenția Eretescu, S. *Sintaxa transformațională a limbii române,* București, Editura Academiei, 1969.
E. Vasiliu, *Preliminarii logice la semantica frazei,* București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1978.

Universitatea „Constantin Brâncuși”
Târgu-Jiu, str. Republicii, 1